

ReHERIT.org.ua
Львів/ Умань, 2020

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ОСВІТЯН

ІСТОРИЯ МАЄ МІСЦЕ

Проект «ReHERIT: спільна відповідальність за спільну спадщину» — проект з переосмислення, актуалізації та розвитку потенціалу матеріальної та нематеріальної культурної спадщини Умані та Львова разом з іншими містами України. Метою проекту є робота з потенціалом культурної спадщини для економічного, туристичного, культурного та освітнього розвитку міст, налагодження комунікації між органами влади, неурядовими організаціями, місцевими жителями.

Розробка є частиною практичної програми «Розробка та пілотування матеріалів та методичних напрацювань для вчителів зі складних тем спільної історії Львова та Умані», розробленої в межах проекту «ReHERIT: спільна відповідальність за спільну спадщину».

Цей проект фінансується Європейським Союзом

У серії матеріалів публікуємо розроблені командою едукаторів та дослідників навчально-методичні матеріали для освітян, базовані на дослідженнях та проектах Центру міської історії, коментарі та рекомендації використання та імплементації в шкільні програми та активності.

Матеріали, використані у розробці:

Міський медіаархів

<https://uma.lvivcenter.org/uk>

Міський медіаархів (ММА) складається з оцифрованих або створених у цифрових форматах візуальних, аудіовізуальних та аудіоресурсів, які показують місто та розповідають про міське життя Центральної та Східної Європи XIX-XXI століть.

Інтерактивний Львів

<https://lia.lvivcenter.org/#!/map/>

Інтерактивний Львів — це цифрова енциклопедія про місто та його минуле. Його головною ідеєю є вивчення та представлення історії міста через місця та простори.

Енциклопедія з переліком тем, сторімапів та цифрових історій:

<https://lia.lvivcenter.org/uk/index/?obj=theme>

Підхід

Як через історію одного місця чи будівлі можна розповісти про життя міста тривалістю століття, вмістити найяскравіші сюжети, зміни ідеологій, політичні перепетії, складні і трагічні сторінки, побачити людей та спільноти, які тут мешкали?

Історія твориться у просторах, вона “має місце”. Численні дослідження показують, як через об’єкти та простори можна побачити нашарування, стирання та відкривання різних значень, перетинання ідеологій та культур, формування меморіальних ландшафтів та оспорювання пам’яті, але також як можливе переосмислення минулого. В історії Львова є багато таких прикладів.

Одним з прикладів може бути будівля Львівського Оперного театру. Для Умані яскравим прикладом для такого підходу є Кінотеатр Черняхівського і його численні трансформації

Цікаво, що фасад будівлі Оперного театру майже не зазнав змін, натомість будівля театру Черняхівського мінялась до невпізнаваності ззовні і по функціональному призначенню. Але обидва об’єкти стали свідками численних сюжетів минулого.

Нижче за лінками - посилання на проекти Центру міської історії, які включають сюжети пов’язані з будівлею та життям Оперного театру та показують різні перспективи оповіді про місто.

Про об’єкт

Будинок Львівського державного академічного театру опери і балету ім. Соломії Крушельницької споруджений у 1897–1900 рр. за проектом архітектора Зигмунта Горголевського. Зведений у стилі історизму в дусі так званого «віденського неоренесансу». Монументальна будівля театру зайняла ключове місце в архітектурному ансамблі головного проспекту міста, створеному наприкінці XIX – поч. XX ст.

Перспективи

Модернізація, Електрифікація міста, Насилля, Культура, Ідеологія та політика
Комеморативні практики, Емансипація, Жіночі перспективи

Рекомендації до використання матеріалів та підходу

1. Розмістити фотографії в хронологічному порядку.

Додаток: опційно, можна підготувати хронологічну лінію з вказаними найдавнішою (у цьому випадку 1890-і роки) та найсучаснішою (1990-і) датами на фотографіях.

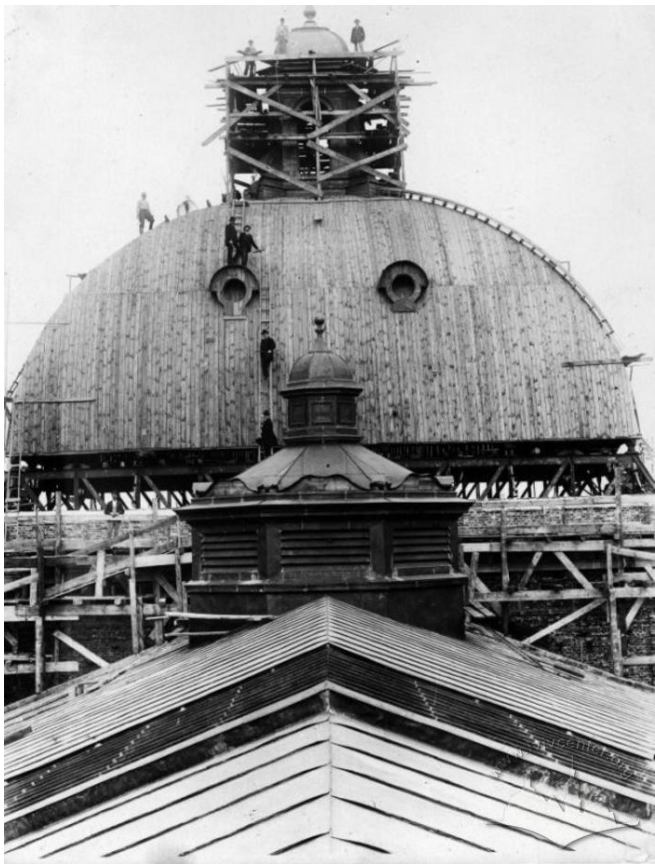
Тут можна акцентувати на важливості і цінності фотографії, можливостях читати зображення, зважати на деталі та інтерпретувати.

2. Завдання співставити підписи до фотографій.

Аналіз текстів та візуальних матеріалів.

3. Що може розповісти будівля?

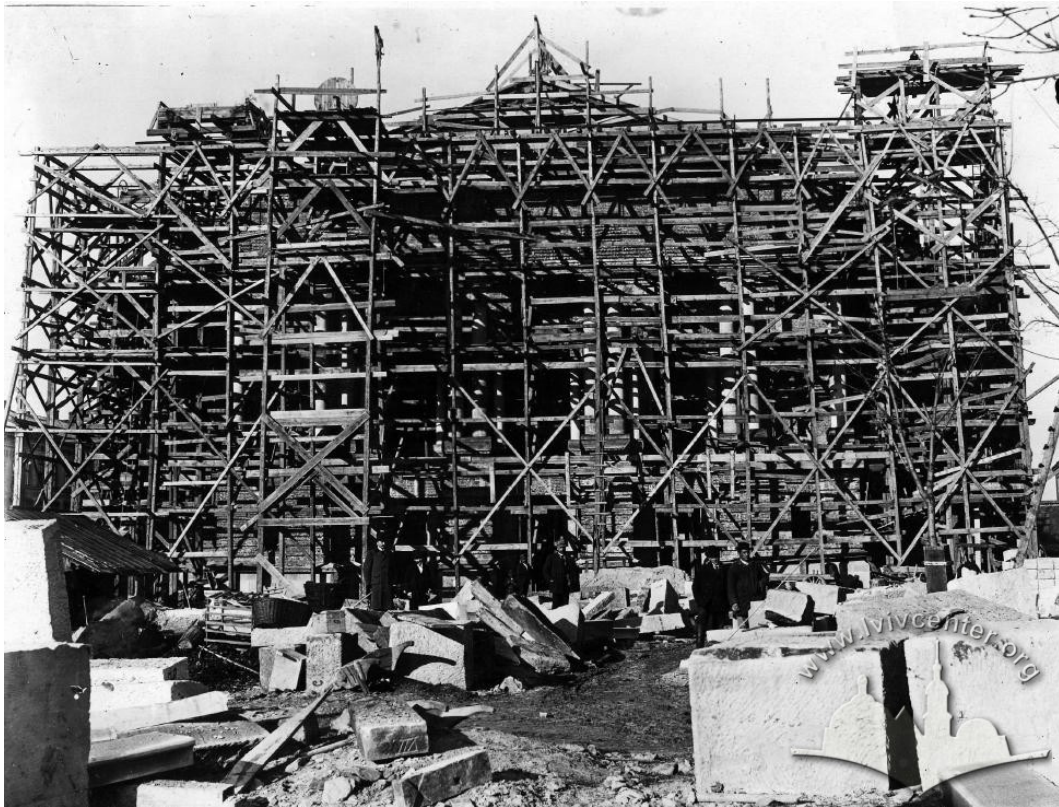
Тут може бути розмова з фокусом на різні перспективи і теми (як модернізація, насилля чи ідеологія та пропаганда), через призму будівлі Оперного театру, в залежності від теми, дисципліни, мети активності, яку Ви проводите з учнями.

Спорудження куполу міського театру, 1895-1899

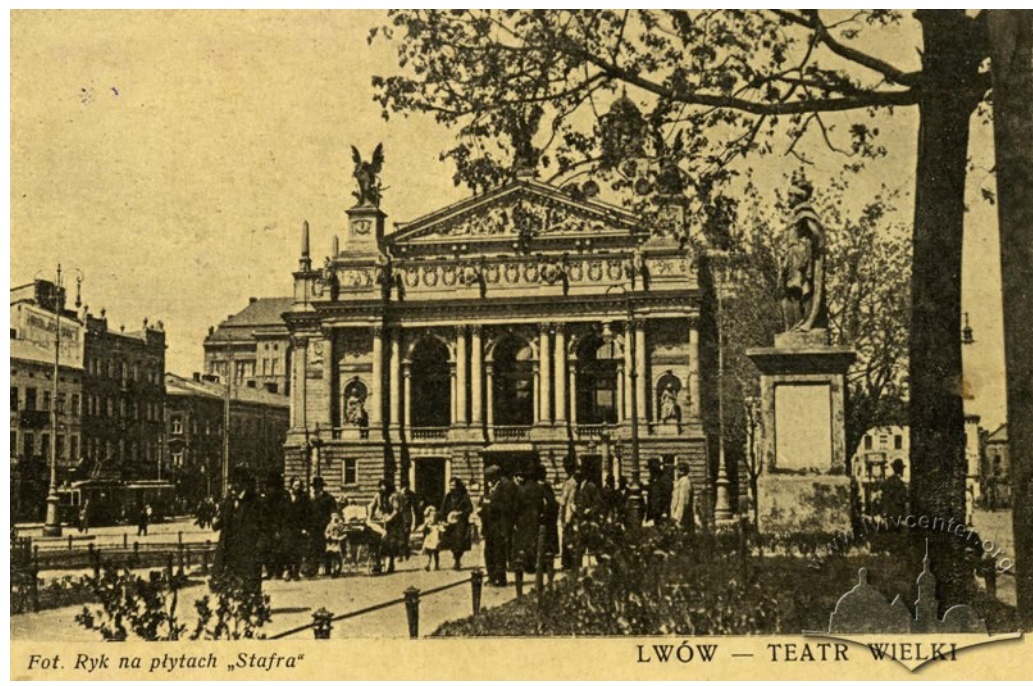
Пам'ятник Леніну перед Оперним театром. 1970-і

Проспект свободи (вулиця Карла Людвиг), 1914-1915

Спорудження міського театру, 1895-1898

Великий театр, 1930-1932

Речовий ринок на вулиці Полтв'яній, 1947-1954

Жінка перед Оперним театром, 1946-1950

Стела на місці встановлення пам'ятнику Леніну, 1945-1951

Вид на Оперний театр та Гетьманські вали, 1950-1952

Молоді музиканти з Олеська у Львові
перед оперним театром, 1952-1960

Театр опери та балету, 1950-1960

Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької, 1960

Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької, 1960-1965

Жінка біля Оперного театру, 1964-1969

Проспект Леніна, 1970-1980

Державний академічний театр опери та балету
імені Івана Франка, 1950-1980

Жінки перед Оперним театром, 1940-1952

Алея на проспекті Леніна (тепер - Свободи)
перед Оперним театром, 1960-1980

Сквер на проспекті Леніна
(тепер проспект Свободи), 1953-1954

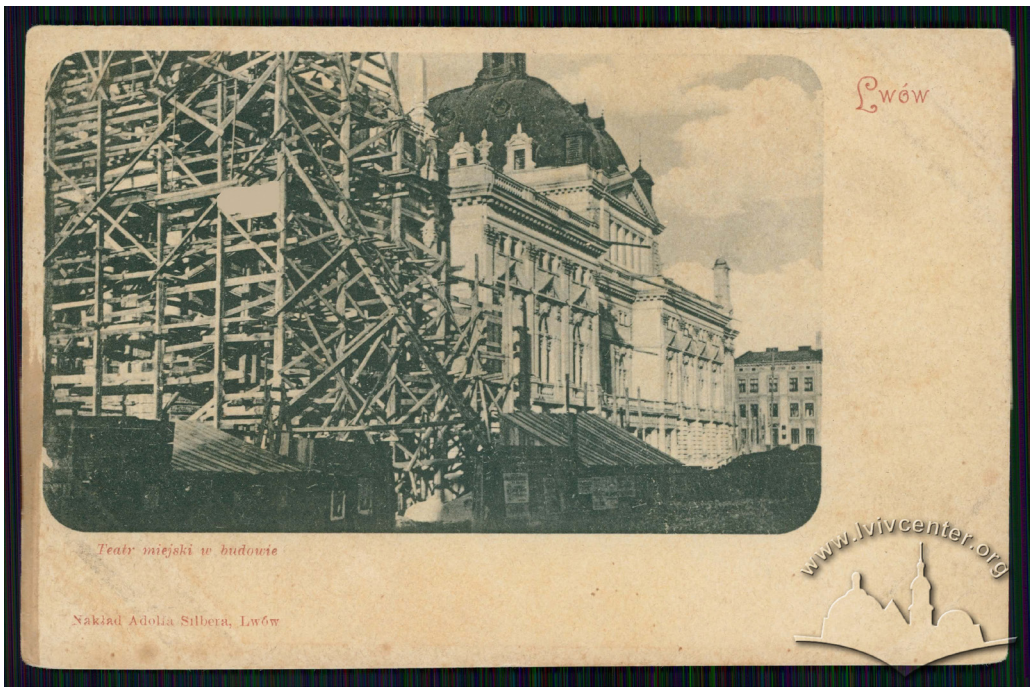
Першотравнева демонстрація, 1967-1975

Оперний театр з афішами
гастролей театру комедії;
автомобілі «Волга» ГАЗ-21 та
«Победа» ГАЗ-20М, 1960-1965

Проспект Свободи; справа сходи Палацу піонерів, 1959

Добудова будівлі міського театру, 1900

№r. 276. Lwów, Piątek dnia 5. Października 1900. Rok XVIII

KURJER LWOWSKI
Wychodzi codziennie, nie wylaczając niedziel i swiat, o godz. 7 1/2 rano.

Właściciele: **Henryk Rewakowicz i Spółka.**

Redakcja: **Henryk Rewakowicz i Spółka.**
Drukarnia: **Henryk Rewakowicz i Spółka.**

Dzień poświęcenia.

Konsekrowano to chwila. Zjedną się panowie we frakach i białych koszulach, powadzą i wzdychać, ustawiając za sobą i przed sobą szare tycia przez strażnicę, maję i ciekawie.

— Jak w dziełach jednostek.
— Ale tam, gdzie od lat było pracowno i myśleć, tam, gdzie odnosi się do wycieczki, przegania w rzeczywistości ubiera, tam dzień ostatni, który przetrwał w pracy od jej wycieczki, przetrwał w niej jej ogólnie w całej i szeregach — konsekracja była nie moim.

— I nie było nim ten dzień wczoraj, po mimo konsekracyjnych fraków i nie, muszę być stęki konsekracyjnych konsekracji, pomimo uszyg przetrwał w pracy od jej wycieczki, przetrwał w niej jej ogólnie w całej i szeregach — konsekracja była nie moim.

— Jakiegoż zresztą nie był był wycieczki, przetrwał w niej jej ogólnie w całej i szeregach — konsekracja była nie moim.

— Jakiegoż zresztą nie był był wycieczki, przetrwał w niej jej ogólnie w całej i szeregach — konsekracja była nie moim.

— Jakiegoż zresztą nie był był wycieczki, przetrwał w niej jej ogólnie w całej i szeregach — konsekracja była nie moim.

— Jakiegoż zresztą nie był był wycieczki, przetrwał w niej jej ogólnie w całej i szeregach — konsekracja była nie moim.

Сторінка газети "Kurjer Lwowski" з новиною про відкриття міського театру

Будівництво Міського театру, 1895-1900

Колектив Львівського Оперного театру, 1942

Повалення пам'ятника Леніну, 1989 року.

Демонстрації на площі перед Оперним театром, 1989

Погромники змушують єврейських чоловіків та жінок прибирати площу перед Оперою, перші дні нацистської окупації Львова, 1941

Юрба знуцається над євреєм біля поруддя Леніна, 1941

Віче в Львівській Опері з нагоди річниці з нагоди річниці включення дистрикту Галичина до Генерал-губернаторства, виступає губернатор Ганс Франк, серпень, 1942

Будівля Опері під час урочистостей з нагоди річниці включення дистрикту Галичина до Генерал-губернаторства, серпень, 1942

Нацистські урочистості з нагоди "Дня полеглих ворогів"

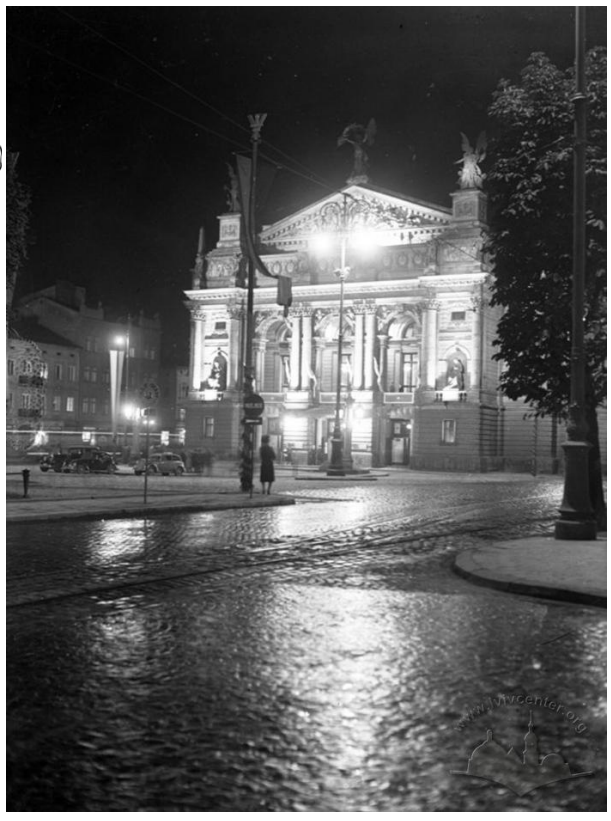
Пам'ятний знак із чашею та вічним вогнем і написом, ознаковуючим теперішній проспект Свободи – Адольф Гітлер-рінг, 1942

Перший секретар ЦК КП (б) України Нікіта Хрущов виступає перед делегатами Народних зборів (26 жовтня 1940 року)

Плакат до фестивалю ВиВих,
Прокидання поезії, 1992

Нічний вид освітленого міського театру, 1938-1939

Дівчата з портретом Сталіна біля Оперного театру, 1946-1949

Відкриття Пам'ятнику Леніна у Львові, 1952

Учасниці демонстрації 1 травня
на площі Торговій, 1948-1958

Матеріали для роботи з темою

Історія будівлі, архітектура, події та люди, пов'язані з об'єктом

<https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/opera-house/>

Відкриття міського театру

<https://lia.lvivcenter.org/uk/events/opening-city-theater/>

4 жовтня 1900 року у Львові було урочисто відкрито новий міський театр (тепер — театр опери та балету ім. С. Крушельницької). Відкриття стало однією з головних подій року у місті, свідченням зрілості громади міста, яка спромоглася на фінансування і проведення такого будівництва.

Електрифікація Львова

<https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/electrification/>

Тема окреслює простори, з яких розпочалася електрифікація Львова наприкінці XIX та на початку XX століть.

Електрифікацію Львова пов'язують із двома масштабними для міста подіями на зламі століть — відкриттям Загальної Крайової виставки та будівництвом Міського театру. Цими двома проектами прагнули, серед іншого, продемонструвати модерність та поступ Галичини у складі імперії Габсбургів. Одним із видимих проявів тогочасної ідеї прогресу було використання електроенергії, мережа якої завдяки цьому стрімко стала частиною міської інфраструктури. Із побудовою Міського театру у 1900 році, розпочався новий етап електрифікації міста. У підвалі будівлі встановили розподільний пункт та акумуляторну батарею, які дозволяли освітлювати театр, вулиці середмістя та підключати нових споживачів. Для їх обслуговування було створено підприємство Міські електричні заклади, своє представництво у місті відкрила фірма електрообладнання Siemens&Halske, почали виникати приватні електроінсталяційні бюро. Побудова у 1908 році потужнішої електростанції змінного струму дозволяла забезпечити все більші потреби у електроенергії для освітлення вулиць, приватних помешкань та для розвитку трамвайної мережі.

Матеріали цієї теми дозволяють ширше глянути з перспективи пошуку та впровадження нових технологічних рішень на загальний контекст суспільних та економічних процесів в місті на зламі XIX-XX століть.

Електрифікація міського театру

<https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/theater-electrification/>

Будівля львівського оперного театру тісно пов'язана з історією львівського електричного підприємства. Перша міська електростанція у Львові на вулиці Сахарова (тоді Wulecka) була збудована у 1894 році. До 1900 року до неї була приєднана лише тягова електромережа трамваю. Нові акценти в розвитку енергетики у Львові з'явилися одночасно з потребою електрифікації Міського театру.

Оперний театр: Між ідеологією та культурою

<https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/reherit/opera/>

Як розвивалась Українська культура під час війни? Чи можна в окупаційний період створювати культуру вільну від ідеології? Ці питання можна обговорити на прикладі львівської Опери.

Якщо діяльність українського театру під час війни була мистецьким успіхом, то досвіди акторів були складними і суперечливими. Повсякденне життя було пронизане тривожністю. Окупація означала непевність і тимчасовість. Митцям було важко зорієнтуватися в нових таксономіях окупаційних адміністрацій. Не існувало інструкції з правильної поведінки. До того ж ієрархії постійно змінювалися. Ті, хто підтримував радянську владу, опинилися під прицілом нацистів. Своєю чергою, після війни радянська влада маркувала колаборантами і переслідувала всіх, хто залишився на окупованій нацистами території. Ситуація, однак, змінювалася і в межах одного окупаційного режиму.

Політичний спектакль у театрі: Національні збори

<https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/reherit/national-assembly/>

Оперний театр — одна з найвідоміших львівських будівель, де поряд з проведенням різноманітних мистецьких заходів, відбувались також офіційні політичні. 26–28 жовтня 1939 року саме тут проходили Народні Збори Західної України. Депутати зборів одностайно проголосували за декларації про встановлення радянської влади на всій території Західної України і возз'єднання з Радянською Україною.

Місце видовищ

<https://lia.lvivcenter.org/uk/storymaps/1943/>

Із часу зведення у 1900 році, будівлі театру довелося стати ареною не лише культурних, але й трагічних подій в історії Львова. У липні 1941 року площа перед театром стала одним з осередків погрому, коли примусово зібраних євреїв змушували голими руками прибирати сміття. Знущання фіксували на фотоплівку.

У листопаді—грудні 1941 року повз оперний театр проводили виселення місцевих євреїв до щойно створеного гетто, а на Збіжжевій площі з його тильного боку відбувались публічні страти тих, кого звинувачували у порушенні режиму.

Попри це, театр продовжував виконувати своє пряме призначення. Серед іншого, його використовували для проведення нацистських пропагандистських заходів. З серпня 1942 року на площі перед Оперою надали ім'я Адольфа Гітлера та встановили відповідний монумент.

Міський простір у практиках масових заходів

<https://lia.lvivcenter.org/uk/projects/mass-events/>

Мікропроект має на меті збір та опрацювання матеріалів, що ілюструють практику використання міського простору як місця проведення політичних, релігійних та суспільних масових заходів. Ці матеріали дають змогу проаналізувати, як змінювалося трактування міста як публічного простору його мешканцями з плином часу, зміною ситуації в державі, популяризацією радикальних політичних ідей тощо.

Об'єктом дослідження є певна подія в житті міста: релігійна процесія чи політична демонстрація, зустріч публічної особи чи відкриття пам'ятника. Головними джерелами для дослідження є тогочасна міська преса, при цьому береться до уваги позиція максимально широкого кола видань.

Акція “Українська молодь Христові”

<https://lia.lvivcenter.org/uk/events/ukr-molod-khrystovi/>

Про місце Оперного у сюжетах публічних, а також релігійних подій міста.

Свято «Українська Молодь Христові» (УМХ) було присвячене 1900-літтю

воскресіння Ісуса Христа та мало на меті продемонструвати вплив Греко-католицької церкви на молодь, на противагу радикальній націоналістичній пропаганді. Всупереч звинуваченням з боку крайніх правих в угодовстві та з боку польського політикуму в націоналізмі, організаторам вдалося провести найбільш масштабну (за різними підрахунками до 60 тис. маніфестантів) українську масову акцію у Львові протягом міжвоєнного періоду.

/...../ Святкування закінчилося ввечері академією у Великому театрі (тепер Театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької). Під час походу в ряди маніфестантів намагалися потрапити представники комуністичної молоді, розкидаючи антирелігійні листівки; поліції вдалося заарештувати одного провокатора. Наступної неділі, 14 травня, урочисті походи УМХ і святкування відбулися у більшості греко-католицьких парафій Галичини.

Місто на лінії. Культурне життя

<https://november1918.lvivcenter.org/uk/themes/culture/>

Про місце культури під час драматичних подій листопаду 1918 року.

Вижити в 90-х

<https://90s.lvivcenter.org/uk/places/>

Академічний театр опери та балету в 90-і роки трансформацій був на певний час «перекодований». Тут відбулися перші перформативні практики під час фестивалю ВиВих. Зокрема, на сцені Оперного була славнозвісна акція «Прокидання поезії». Художниками цього дійства стали молоді, на той час «хуліганські», львівські митці Юрко Кох, Владко Костирко та Владко Кауфман. Фестиваль «Вивих» став метафорою львівських 90-х, які зацентували зокрема й на тому, що відтепер громадський простір міста належить не лише владі, але й людям.

Вулиці міста

<https://streets.lvivcenter.org/uk/>

«Вулиці Львова» — це база даних з інформацією про сучасні та історичні назви вулиць та площ Львова. У проекті зібрано та систематизовано інформацію, доступну у довідкових виданнях, а також проведено дослідження путівників,

адресних книг, історичних карт, та інших архівних матеріалів. Метою проекту є не лише надати користувачам можливість відслідкувати історії переіменувань, але й реконструювати процес утворення сучасних вулиць шляхом візуалізації процесу зміни та трансформації цих елементів міського простору.

Аналіз переіменувань є більше, ніж «документацією» політичних та історичних змін. Найчастіше переіменовували центральні вулиці, і цей акт мав чи має насамперед політичний характер. Наприклад, у 1870-х роках значну частину вулиць було переіменовано на честь польських діячів і подій, які вважалися ключовими для польської історії. Майже кожна наступна хвиля переіменувань у ХХ ст. віддзеркалювала ідеологічні, національні та політичні преференції влади і приналежність міста до різних держав. Радикальними та частими були переіменування у період Другої світової війни, коли у місті змінювалися радянська та німецька окупації. Остання велика хвиля переіменувань відбулася на початку 1990-х.

Ресурс можна використати на прикладі змін та численних переіменувань сучасного Проспекту Свободи. Тут окрім інформації про назви вулиць можна розглянути карти та трансформації простору навколо будівлі Оперного театру.

ReHERIT.org.ua
Львів/ Умань, 2020

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ОСВІТЯН

Організатор
Центр міської історії

Координаторка
Христина Бойко

Візуальна частина
Оксана Авраменко